

Linguistica Copernicana

1(7)/2012

WYDAWNICTWO NAUKOWE
UNIwersYTETU MIKOŁAJA KOPERNIKA

REDAKTOR NACZELNY: Maciej Grochowski

RADA REDAKCYJNA: Ireneusz Bobrowski (Kraków), Andrzej Bogusławski (Warszawa), Gerd Hentschel (Niemcy, Oldenburg), Axel Holvoet (Litwa, Wilno), Krystyna Kleszczowa (Katowice), Roman Laskowski (Kraków), Jarmila Panevová (Czechy, Praha), Jens Nørgård-Sørensen (Dania, Kopenhaga), Zuzanna Topolińska (Macedonia, Skopje), Daniel Weiss (Szwajcaria, Zurich), Anna Wierzbicka (Australia, Canberra)

KOLEGIUM REDAKCYJNE: Maciej Grochowski, Krystyna Kallas, Irena Sawicka, Piotr Stalmaszczyk

SEKRETARZ REDAKCJI: Iwona Kaproń-Charzyńska

ADRES REDAKCJI: Instytut Języka Polskiego UMK, 87-100 Toruń, ul. Fosa Staromiejska 3, e-mail: lincop@umk.pl, www.linguistica.umk.pl

OKŁADKA: Monika Pest

© Copyright by Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika
Toruń 2012

ISSN 2080-1068

Wersją pierwotną (referencyjną) czasopisma jest wersja papierowa.

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIWERSYTETU MIKOŁAJA KOPERNIKA

Redakcja: ul. Gagarina 5, 87-100 Toruń
tel. (56) 611 42 95, tel./fax 611 47 05
e-mail: wydawnictwo@umk.pl

Dystrybucja: ul. Reja 25, 87-100 Toruń
tel./fax (56) 611 42 38, e-mail: books@umk.pl
www.wydawnictwoumk.pl

Druk: Wydawnictwo Naukowe UMK

ZUZANNA TOPOLIŃSKA

Macedonian Academy of Sciences and Arts
Research Center for Areal Linguistics

Słow. *seb- / *sob- jako punkt wyjścia derywacji formalnej i semantycznej

Słowa klucz e: osoba, zaimek zwrotny, derywacja semantyczna

Wbrew tezie o słabej produktywności rdzeni zaimkowych będzie tutaj mowa o bardzo rozgałęzionej na gruncie słowiańskim rodzinie derywatów z tematem tzw. zaimka zwrotnego w podstawie słowotwórczej; temat ten pojawia się w trzech wariantach: *seb- / *sob- / *s-; przedmiotem moich rozważań będą dwa pierwsze warianty, przy czym od razu wypada zaznaczyć, że na całym niemal obszarze Słowiańszczyzny północnej wariant *seb- w dative i lokative *per analogiam* został zastąpiony przez *sob- (por. Moszyński 1984: 285).

W centrum mego zainteresowania są drogi derywacji semantycznej, konkretnie: dwie podstawowe, ostro przeciwstawione linie derywacji, z których jedna wspiera się na przekonaniu, że to, co ‘swoje’, stanowi świat dla siebie, odrębny od reszty świata, a druga – na ambicji poszerzania i obrony tego, co ‘swoje’.

Analizuję przede wszystkim leksemy najlepiej mi znanego języka – polskiego, przy czym pełnymi garściami czerpię z podstawowego tu dla mnie źródła informacji o polszczyźnie historycznej, tj. ze *Słownika etymologicznego* W. Borysia. Drugi z kolei najlepiej mi znany, a więc najczęściej cytowany język słowiański to język macedoński. Innymi słowy: moje uogólnienia na

temat paralelizmów i rozbieżności między Słowiańszczyzną północno-zachodnią i południowo-wschodnią wspierają się przede wszystkim na materiale języków polskiego i macedońskiego.

Centralną pozycję wśród derywatów reprezentatywnych dla pierwszej z dwu wyżej wspomnianych linii derywacji semantycznej zajmuje w moim pojęciu ogólnosłowiański derywat *OSOBA*. W polszczyźnie *osoba* jest poświadczona od XV w., a obok znanego nam dzisiaj znaczenia ‘jednostka ludzka’ Boryś podaje dla staropolszczyzny znaczenia ‘zespół czyichś istotnych cech’, ‘zewnątrzny kształt, forma’ oraz ‘gatunek, rodzaj’. *Osoba powstała na bazie wyrażenia przyimkowego **o(b) sobě* w sensie ‘pojedynczo, z osobna’, takie właśnie prymarne znaczenie ma staropolski przysłówek *osobie*, obok wykształconego wtórnie znaczenia ‘szczególnie, zwłaszcza’. W tymże znaczeniu poświadczony jest w tekstach staro-cerkiewno-słowiańskich przysłówek *osobь. Jako prymarne znaczenie rzeczownika *osoba, Boryś proponuje ‘ten kto jest sam ze sobą, sam na sam, pojedyncza osoba, jednostka’. We współczesnej standardowej polszczyźnie ów moment wyłączności / samotności nie jest specjalnie wyczuwany, pobrzmiewają natomiast echa wspomnianego wyżej znaczenia ‘zespół czyichś istotnych cech’, a także implikowane na tej bazie znaczenie unikalności, wyjątkowości danej jednostki. Por. np. użycia, z jednej strony, z implikacją pozytywną: *Taka właśnie osoba jest nam potrzebna!*, z drugiej strony – z implikacją negatywną: *Ta osoba nie jest zdolna poprowadzić projektu.*, por. jeszcze np. *Szukali opiekunki dla dziecka, ale nie mogli znaleźć odpowiedniej osoby.*, itp. Bez tych dodatków implikujących ocenę *osoba* pojawia się dziś w tekstach najczęściej w procesie określania liczebności danej zbiorowości ludzkiej w abstrakcji od płci, czy innych cech szczególnych, por. użycia: *Była to grupa kilkoosobowa.*, *Tylko parę osób przyszło na zebranie.*, *Pięć osób to za mało, żeby tworzyć partię.*, itp. Przymiotnik *osobowy* spotykamy dziś w wyspecjalizowanym znaczeniu ‘służący do przewozu osób’, por. *pociąg osobowy*, *samochód osobowy*; *pociąg osobowy* implikuje nadto informację ‘nie pospieszny’.

W standardowym języku macedońskim rzeczownik *osoba* znajduje się na marginesie literackiego zasobu słownikowego, nie wymieniają go dwa podstawowe słowniki – 3-tomowy pod red. B. Koneskiego ani jednotomowy słownik Z. Murgoskiego, moi rozmówcy znają go w znaczeniu +/- odpowiadającym polskiemu, tj. jako rzadko używany odpowiednik mac. *lice* ‘osoba, jednostka ludzka’; skądinąd *lice* to również ‘twarz, oblicze’, tak w znaczeniu

dosłownym, jak i figuratywnym. W jęz. serbskim obocznie używane są leksemy *lice* i *osoba*, natomiast w bułgarskim *osoba* to tyle co ‘osobistość’.

Jako derywaty od polskiego rzeczownika *osoba* Boryś wymienia:

- *osobisty*, tj. – zgodnie z moim poczuciem językowym: przymiotnik dzierżawczy o znaczeniu ‘należący tylko i tylko do tej i tej określonej osoby, pozostający w dyspozycji tej i tej określonej osoby’, itp. (por. Topolińska 2011); macedońskie odpowiedniki polskiego *osobisty* to *ličen*, ew. *sopstven* (ibid.) – w tym drugim wypadku znów mamy derywat od interesującej nas podstawy zaimkowej;
- *osobistość*, derywat od *osobisty*, o znaczeniu ‘ważna / znana osoba’; macedoński odpowiednik to *ličnost* < *ličen* < *lice*; w znaczeniu ‘osobistość’ funkcjonuje w macedońskim również zapożyczenie *persona*, które może pojawić się także w znaczeniu ‘osoba’, oraz – do czego przyjdzie nam się jeszcze odwoływać – we wspomnianym już w tym tekście znaczeniu ‘zespół cech charakterystycznych stanowiących o unikalności danej osoby’. W polszczyźnie *persona* jest dzisiaj wyraźnie stylistycznie nacechowana, używana w znaczeniu ‘osobistość’ z wyraźnym odcieniem ironicznym;
- *osobliwy* – to już w moim pojęciu następny krok na drodze derywacji semantycznej: odrębność / unikalność osoby i/lub (częściej) przedmiotu („przedmiotu myśli”); obiekt oceniany jako osobliwy jest w kategoriach tej oceny dostrzegany jako coś, co odbiega od normy i jako takie zwraca uwagę i budzi zdziwienie; *osobliwa historia* to historia, która nie mieści się w ramach naszych oczekiwań, *osobliwa decyzja* to ‘nieoczekiwana decyzja’, też ‘decyzja, która budzi sprzeciw’. Macedoński odpowiednik to – w jednym ze znaczeń – *osoben*, także *neobičen*, por. też serbskie *osobit*, *osebujan*. W serbskim znajdujemy również – w funkcji nazwy nosiciela cechy – rzeczownik *osobenjak*, któremu odpowiada polskie *ekscentryk* / *oryginał*;
- *uosobić*, -ać (+ Acc) – czasownik o znaczeniu ‘przejąć zespół cech zewnętrznych / mentalnych stanowiących o indywidualności drugiej / innej osoby; wcielić się w inną / drugą osobę’; macedoński odpowiednik to *olictvori*, -uva i/lub *personifikuva*; wyższą frekwencję od czasownika ma w tekstach odpowiednie *nomen verbale*, pol. *uosobienie* / *personifikacja*, mac. *olictvorenje* / *personifikacija*, srb. *oličenje*.

Przymiotnik *OSOBNY*, poświadczony w polszczyźnie od XV w., ma w zapleczu – podobnie jak *osoba* – wyrażenie przymikowe **o(b) sobě*. Obok

współczesnych znaczeń ‘wydzielony, odrębny’, ‘odmienny, wyjątkowy, niezwykły’, ‘tylko do określonego celu przeznaczony’, ‘osobisty, własny’, ‘właściwy jednostce’, Boryś podaje staropolskie ‘samotny, ustronny’, a także ‘lubiący samotność’. Jako pierwotne znaczenie słów. *osobъnъ proponuje ‘będący sam ze sobą, sam na sam’. Przysłówek *osobno* miał też staropolski wariant *osobnie* < *osobъně ‘pojedynczo’.

Derywatem od *osobny* jest *osobnik*, poświadczony od XVI wieku w wyspecjalizowanych znaczeniach ‘człowiek nie należący do żadnego stronnictwa’, a także ‘ten, który przyjmuje komunię św. pod dwiema postaciami’, dziś znane jako ‘jednostka danego gatunku’, lub – z pejoratywnym nacechowaniem stylistycznym ‘typ, indywiduum’. Poświadczony jest staropolskie wyrażenie przysłówkowe *osobnikiem* ‘pojedynczo, oddzielnie’.

Derywatem od *osobny* jest też stp. *osobność* ‘wyjątkowość, niezwykłość’, ‘własność osobista, prywatna’, ‘gatunek, rodzaj, typ’; do dziś pozostało nam po niej wyrażenie przysłówkowe *na osobności*, dawniej znane też w postaci *w osobności*, tj. ‘oddzielnie, bez towarzystwa innych, na stronie’.

Wreszcie wypada wymienić jeszcze derywaty czasownikowe od *osobny*, tj. *odosobnić*, -ać; *wyosobnić*, -ać, tj. ‘odzielić, -ać; wyodrębnić, -ać; odizolować’ i wyrażenie *w odosobnieniu* ‘w samotności, w izolacji; na stronie’.

Wśród derywatów od podstawy **seb-* / **sob-* najbliższym macedońskim odpowiednikiem polskiego *osobny* jest przymiotnik *zaseben* (< *za-sebě), por. np. użycia: *Se izdava zaseben sprat od kuka solidno opremen. czy Ostrovite Sili imaat zasebna lokalna uprava...*¹, itp.

Kolejnym odpowiednikiem, który jednak odpowiada znaczeniowo raczej polskiemu *specjalny*, ew. *szczególny*, jest przymiotnik *poseben* (*po-sebě), por. np. konteksty użycia, jak: *Ulica Samoilova so poseben soobrakaen režim do petti septemvri...*, czy *YouTube otvori poseben kanal po povod Ramazan...*, itp. Z kolei derywatem od *poseben* jest *posebnost* ‘specjalność, cecha szczególna’, ‘odrębność’, por. np. „*Sofra*” *e dokaz na našata kulinarska posebnost.*, czy (w tytule): *Makedonskata nacionalna posebnost i prašanjetto za sozdavanje na svoja državnost*, itp.

Odpowiednikiem polskiego *odosobnić* (*się*) jest w macedońskim interesująca formacja *obosobi se*, ipf. *obosobuva se* z reduplikacją przedrostka **ob-*. Tu należy i przymiotnik *obosobe*.

¹ Za przytoczone tutaj i w dalszym tekście przykłady macedońskie – ekscerpty z Internetu – winna jestem wdzięczność prof. dr. M. Markowiciowi.

Do omawianego pola semantycznego należy też mac. *osobina* ‘cecha szczególna, specyfika’, dla której nie znajduję odpowiednika polskiego o interesującej nas etymologii. Rzeczownik *osobina* należy w macedońskim do podstawowego zasobu leksykalnego, a nawiązuje bezpośrednio do jednego z podanych wyżej prymarnych znaczeń ogólnosłowiańskiego rzeczownika *osoba. Por. np. *Kreativnosta e prekrasna osobina...*, czy *Ubavinata e negatiwna osobina pri apliciranje za rabota...*

Wreszcie, na marginesie omawianego pola semantycznego lokuje się polski *sobowtór* – nawiązanie do jednego ze wspomnianych prymarnych znaczeń ‘zespół cech charakterystycznych danej jednostki’, przy czym w danym wypadku chodzi przede wszystkim o cechy zewnętrzne. Macedoński odpowiednik przekładowy *dvojnik* ma inną podstawę słowotwórczą.

Jak wynika z tego dosyć powierzchownego przeglądu, kluczowym pojęciem wiążącym cały przedstawiony zespół polskich i macedońskich derywatów jest ‘odrębność’, ‘wyłączność’, jednostka – najczęściej ludzka – jako świat sam dla siebie, jak i inne ‘samowystarczalne’ segmenty naszego świata, najczęściej artefakty, instytucje społeczne, innymi słowy: wytwory procesu społecznego współzycia.

Druga wspomniana wyżej linia derywacji semantycznej formacji słowiańskich opartych na morfemach zaimkowych **seb-* / **sob-* koncentruje się, jak już wspomniałam, wokół właściwej jednostki, *osoby*, ambicji przyswajania dóbr materialnych i duchowych, poszerzania zakresu tego, co „swoje”, czyli poszerzania ram swego odrębnego jednostkowego świata. Zespół derywatów, które tej linii zawdzięczamy, jest semantycznie znacznie głębiej zróżnicowany, niż zespół poprzednio omówiony, powtarza się z jednej strony informacja o egoizmie odpowiednich jednostek, z drugiej o ich sprawności w zdobywaniu upragnionych dóbr.

Po polskiej stronie mamy tutaj nazwy nosicieli niezbyt sympatycznych cech, jak *sobiepan* ‘człowiek kierujący się wyłącznie swoją wolą, nie liczący się z innymi’, i odpowiednie derywaty: *sobiepaństwo*, *sobiepański* – macedoński odpowiednik *svoevolnik* oparty jest na przymiotniku *svoevoln*, a więc i tu podstawę słowotwórczą stanowi jedna z odmian, tym razem dzierżawcza, tzw. zaimka zwrotnego, por. bliskoznaczne polskie i macedońskie *samowolny* ~ *samovolen*.

Tu należy także polski *sobek* ‘egoista’ poświadczony w polszczyźnie od XVI w., a oparte na datiwie *sobě, stąd i *sobkowstwo*, *sobkowski*; Boryś cytuo-

je i nieużywany dzisiaj staropolski czasownik *sobić* ‘brać sobie na własność’ – do tego czasownika i jego imponującej kariery przyjdzie nam wrócić niżej. Macedoński znów prymarnie reaguje przymiotnikiem – *sebičen*, od którego derywowany jest rzadko używany rzeczownik *sebičnik*, por. np. *Franc Beckenbauer go obvini Arijan Roben deka e sebičen fudbaler.*, por. i *Samovolieto i sebičnosta na samo eden zemjodelec ostavi 70 zemjodelci bez voda*.

Macedoński posiada nadto szereg rzeczowników abstrakcyjnych złożonych z elementem *sebe-*, jak *sebeljubie* ‘egoizm; narcyzm; zarozumiałość’, *sebeosoznavanje* ‘znajomość / poznawanie samego siebie’, *sebeotkrivanje*, *seberazbiranje*, *sebeuniživanje* – we wszystkich wypadkach w odpowiedni rzeczownik odsłowny wbudowany jest argument nazwanego predykatu w akuzatywnym stosunku przypadkowym, a z podmiotem wypowiedzi jako referentem, por. np. *...sekoj od nas treba da se osloboduva od sebeljubieto...*

Znacznie szersze – i bardziej sympatyczne – pole semantyczne otwiera się, jeśli sięgniemy do czasowników opartych bezpośrednio na rdzeniu **seb-* / **sob-*. Wyżej była mowa o czasowniku *sobić*; od XVI w. poświadczony jest w polszczyźnie także czasownik *sposobić* oparty na ogólnosłowiańskim **posobiti* < **po sobě* ‘według siebie’, *sposobić* to ‘urządzać, przygotowywać; uczyć, kształcić, przysposabiać’, w staropolszczyźnie też ‘przywłaszczać sobie’, por. liczne dalsze formacje przedrostkowe, jak *osposobić*, *przysposobić*, *usposobić...* itd.

Od XV w. poświadczony jest derywat dewerbalny *sposób* ‘określona metoda, forma wykonania’, w staropolszczyźnie – też w wariacie *sposoba* – również ‘kształt, figura’, w kaszubszczyźnie również ‘wróżba, zapowiedź’. **Sъposobъ* jest formacją północnosłowiańską, wśród poświadczonych znaczeń Boryś wymienia ‘urządzenie, uczynienie, przygotowanie czegoś według siebie, na swoją miarę, według swoich potrzeb’ – jak widać, w tych starszych znaczeniach mamy wyraźne odniesienie do jednostki – podmiotu działającego w danej sytuacji; dzisiaj ani tego odniesienia ani związanego z nim komponentu znaczeniowego ‘po swojemu’ w polszczyźnie już nie wyczuwamy, nie wyczuwamy też pleonazmu w sformułowaniach typu *Zrobił to na swój sposób...* itp.

Przymiotnikowy derywat od *sposób* – *sposobny* w sensie ‘odpowiedni, właściwy’, też ‘odpowiednio przygotowany, zdolny / nadający się do...’ oceniamy dzisiaj jako przestarzały, natomiast w pełni żywa jest nominalizacja predykatu ‘sposobny’, tj. *sposobność* w sensie ‘okazja, możliwość’.

Macedońskim odpowiednikiem przekładowym *spособu* jest *način*; warto odnotować, że *način ~in* funkcjonuje też w terminologii lingwistycznej w sensie ‘tryb (czasownika)’, jest więc bliższy sferą użycia łacińskiemu *modus* niż nasz *spособ*. Istnieje natomiast w macedońskim czasownik *osposobi*, ipf. *osposobuva* w sensie ‘przygotowuje, czyni zdolnym do czegoś’ i odpowiednio przymiotnik *osposoben* i rzeczownik *osposobenost*, istnieje także interesujące *causativum onesposobi, -uva* ‘czyni niezdolnym do czegoś’, por. *Izutrina e osposobena edna lenta za soobračaj...* czy *Povtorno e onesposoben naftovodot Kirkuk – Džejhan...* Istnieje również „podstawowy” przymiotnik *sposoben* ‘zdolny do czegoś’, por. np. *SAD smetaat deka Iran e sposoben za brzo proizvodstvo na atomska bomba, czy Taa smeta deka EULEKS ne e sposoben da ja vodi istragata*, itp. Istnieje wreszcie rzeczownik *sposobnost* ‘zdolność (do czegoś)’, por. *Samo kvalitetnite imaat sposobnost da se kritikuvat sebesi, czy Poveketo luđe imaat površna sposobnost za logično razmislivanje...*

W obu językach istnieją czasowniki odpowiednio pol. *przysposobić*, mac. *prisposobi* ‘przygotować, uczynić zdolnym do czegoś’, przy czym po polskiej stronie mamy i drugie znaczenie ‘przyswoić, adoptować’ z wyraźnym odniesieniem do prymarnego znaczenia morfemu *-sob-.

Wśród derywatów od podstawy *seb- / *sob-, które udało mi się wytropić, jest tylko jeden, który w interesujących mnie językach znalazł się w różnych polach semantycznych, w macedońskim pod hasłem ‘odrębność’, a w polskim pod hasłem ‘przyswajanie’ – mam tu na myśli mac. *zaseben* ‘odrębny, wydzielony’, o którym była mowa wyżej, a w polszczyźnie *zasobny* ‘zamożny, bogaty’, a także rzeczownik *zasób*, często używany w liczbie mnogiej *zasoby* ‘rezerwa, rezerwy, zapasy’. *Zasób* poświadczony jest po raz pierwszy w XVIII w. w znaczeniu jak wyżej. Bliski komponent semantyczny znajdujemy i w polskim w *dwójnasób* ‘podwójnie, dwa razy tyle; dużo’. Ciekawe, że wszystkie inne podane w słowniku Borysia derywaty słowiańskie od wyrażenia przyimkowego kontynuowanego przez polskie *za sobą* wskazują raczej na interpretację „przestrzenną”, konkretnie ‘jeden za drugim’, stąd dalej w dwu kierunkach: ‘osobno’ albo ‘razem’, por. górnołużyckie *zasobny* ‘kolejny’, *zasobu* ‘jeden po drugim’, strus. *zasobъ* ‘znowu; osobno’, ale brus. *zasob* ‘razem’, wreszcie serbskie *zasob, zasobice* ‘rzędem, pod rząd, raz za razem, w ślad’.

*

Artykuł ten to w pewnym sensie kontynuacja mego zainteresowania leksemami funkcjonującymi w odpowiednich kodach językowych podobnie jak zaimki, a nie zaliczanymi do ‘klasycznych’ zaimków (por. Topolińska 2011, 2012). Punktem wyjścia w danym wypadku był ogólnosłowiański rzeczownik *osoba oraz jego stosunek do łac. *persona* i kariery tego ostatniego na gruncie słowiańskim.

Podobnie jak w poprzednich artykułach, koncentruję się na dwu językach, które znam najlepiej, polskim i macedońskim, a które są – jak mi się wydaje – reprezentatywne jako podstawa wglądu w kierunki i – w miarę możliwości – motywację kierunków derywacji semantycznej odpowiednich formacji słowotwórczych w słowiańszczyźnie.

Niewątpliwie nie udało mi się wytropić wszystkich polskich i/lub macedońskich derywatów opartych na podstawie **seb-* / **sob-*², ale też nie to było moim celem. Staralam się te derywaty ‘uporządkować’, a przy okazji pokazać zaskakująco wysoką produktywność tej notorycznie zaimkowej podstawy słowotwórczej. Na uwagę zasługuje przy tym także wielość derywatów od wyrażen przyimkowych, a w konsekwencji obfitość prefiksów i sekwencji prefiksalnych.

Bibliografia

- BORYŚ W., 2006, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- KONESKI B. (red.), 1986, *Rečnik na makedonskiot jazik so srpskohrvatski tolkuvanja*, wyd. II, Skopje: „Makedonska kniga”.
- MOSZYŃSKI L., 1984, *Wstęp do filologii słowiańskiej*, Warszawa: PWN.
- MURGOSKI Z., 2011, *Tolkoven rečnik na sovremeniot makedonski jazik*, wyd. II, Skopje: Filološki fakultet „Blaže Koneski”.
- TOPOLIŃSKA Z., 2011, W kręgu (para)zaimków, *Linguistica Copernicana 1 (5)*, s. 53–61.
- TOPOLIŃSKA Z., 2011, I nadal w kręgu (para)zaimków, *Linguistica Copernicana 2(6)*, s. 39–46.

² Świadomie przy tym abstrahuję od – niewątpliwie najbardziej skomplikowanych – losów trzeciego wariantu tematu słowiańskiego zaimka zwrotnego obecnego w formie akuzatiwu (pol. *się*) czy w formie dzierżawczej (pol. *swój*).

**Common Slavic *seb- ~*sob- as
a starting point of formal and semantic derivation**

(s u m m a r y)

The author analyzes derivatives from the old Slavic root *seb- / *sob- and presents two different lines of the semantic derivation: (a) 'something that is distinct, peculiar' and (b) 'something that is / should be appropriated by the subject'.

The central position in the first, older, set of derivatives belongs to the substantive *osoba* 'person'.

